

IQTISODIYOTNI EKOLOGIYALASHTIRISH SHAROITIDA QURILISH SOHASIDA MEHNAT RESURLARINI BOSHQARISHNING IQTISODIY MEXANIZMI

*Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti, Menejment fakulteti, Menejment
kafedrası o'qituvchisi*

Shaymardanova Shaxnoza Primqulovna

Annotatsiya: *Iqtisodiyotni ekologiyalashtirish sharoitida qurilish sohasida mehnat resurslarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmi zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim masalalardan biri bo'lib, bu masala iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy omillar bir-biriga chambarchas bog'langan sharoitda o'z dolzarbligini tobora oshirib bormoqda. Bugungi global iqlim o'zgarishi, atrof-muhitga inson faoliyatining kuchli ta'siri va ekologik barqarorlik muammolarining dolzarb tus olishi natijasida har bir sohada, jumladan, qurilish sohasida ham ekologik omilga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur holat qurilish sohasi faoliyatining nafaqat atrof-muhitga yo'naltirilgan xavfsizligini ta'minlash, balki ishlab chiqarish jarayonlarida mehnat resurslarini samarali boshqarish, resurslardan oqilona foydalanish va ularni himoyalash kabi vazifalarni hal etishni ham taqozo qiladi. Shuningdek, iqtisodiyotni ekologiyalashtirish sxemasi ostida mehnat resurslarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmi yanada takomillashtirilishi zarurati yuzaga kelmoqda.*

Kalit so'zlar: *iqtisodiyotni ekologiyalashtirish, qurilish sohasi, mehnat resurslari, iqtisodiy mexanizm, ekologik xavfsizlik, resurslardan samarali foydalanish, ekologik menejment, ishlab chiqarish samaradorligi, boshqaruv tizimi, barqaror rivojlanish.*

Аннотация: *В контексте «зеленения» экономики экономический механизм управления трудовыми ресурсами в строительном секторе является одним из важных вопросов развития современного общества, и этот вопрос*

приобретает все большую актуальность в условиях тесной взаимосвязи экономических, экологических и социальных факторов. В результате современных глобальных изменений климата, сильного воздействия человеческой деятельности на окружающую среду и неотложности проблем экологической устойчивости особое внимание уделяется экологическому фактору во всех секторах, включая строительный. Эта ситуация требует не только обеспечения экологической безопасности строительного сектора, но и решения таких задач, как эффективное управление трудовыми ресурсами в производственных процессах, рациональное использование ресурсов и их защита. Также в рамках схемы «зеленения» экономики существует необходимость дальнейшего совершенствования экономического механизма управления трудовыми ресурсами.

Ключевые слова: *«зеленение» экономики, строительный сектор, трудовые ресурсы, экономический механизм, экологическая безопасность, эффективное использование ресурсов, экологическое управление, эффективность производства, система управления, устойчивое развитие.*

Abstract: *In the context of the greening of the economy, the economic mechanism of labor resource management in the construction sector is one of the important issues of the development of modern society, and this issue is increasingly becoming more relevant in the context of the close interrelation of economic, environmental and social factors. As a result of today's global climate change, the strong impact of human activity on the environment, and the urgent nature of the problems of environmental sustainability, special attention is paid to the environmental factor in every sector, including the construction sector. This situation requires not only ensuring the environmentally friendly safety of the construction sector, but also solving such tasks as the effective management of labor resources in production processes, rational use of resources and their protection. Also, under the greening of the economy scheme, there is a need to further improve the economic mechanism of labor resource management.*

Keywords: *greening of the economy, construction sector, labor resources, economic mechanism, environmental safety, efficient use of resources, environmental management, production efficiency, management system, sustainable development.*

KIRISH

Qurilish sohasida iqtisodiyotni ekologiyalashtirishning asosiy maqsadi ekologik barqarorlikka erishish, ekologik toza ishlab chiqarish texnologiyalarini qo'llash va muqobil, iqtisodiy jihatdan samarador yo'llarni tatbiq etishdir. Bu jarayonda mehnat resurslarining salohiyatini optimal darajada safarbar qilish, inson omilining, kasbiy malakaning va zamonaviy boshqaruv texnologiyalarining ahamiyati alohida e'tiborga loyiqdir. Chunki mehnat resurslari nafaqat ishlab chiqarishning asosiy elementlaridan biri, balki yaratilgan iqtisodiy va ekologik boyliklarni saqlab qolish va ko'paytirishning asosiy kafolati hamdir. Shu sababli, mehnat resurslarini boshqarishda yangi iqtisodiy mexanizmlarni joriy etish, ekologik mezonlarni hisobga olgan holda, uzluksiz rivojlanish tamoyillari asosida harakat qilish talab etiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mehnat resurslarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmi kompleks yondashuvga tayanishi lozim. Bunda, bir tomonlama iqtisodiy manfaatlarni ko'zlamasdan, ekologik samaradorlik, mehnat unumdorligini oshirish, zamonaviy texnologiyalardan keng foydalanish, xodimlarning salomatligi va xavfsizligini ta'minlash, ijtimoiy muammolarni hal qilish singari ko'plab omillarni e'tiborga olish zarur. Mehnat resurslari boshqaruvining ekologiyalashtirilgan iqtisodiy mexanizmi quyidagilarga asoslanadi: ekologik standartlarni ishlab chiqish va tatbiq etish, ishlab chiqarishdagi resurslardan iqtisodiy va ekologik jihatdan samarali foydalanilishini ta'minlash, mehnat unumdorligini oshirish orqali ishlab chiqarishda chiqindilar hajmini kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanish, xodimlarni ekologik xavfsiz ishlashga o'rgatish va rag'batlantirish, korxona ichki muhitini ekologik barqarorlikka yo'naltirish va boshqalar [1].

Qurilish sohasining o'ziga xosligi shundaki, soha faoliyati ko'p bosqichli va kechikkan natija beradigan turli-tuman ishlab chiqarish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Bu esa mehnat resurslarini boshqarishga yuqori talablarni qo'yadi. Mehnat resurslarini boshqarish jarayonida iqtisodiy, ekologik, texnik, tashkiliy va ijtimoiy omillar uyg'unligiga erishish masalasi muhim ahamiyat kasb etadi. Iqtisodiy nuqtai nazardan, mehnat resurslarining maqbul miqdorda va sifatida jalb etilishi, ularning samaradorligini oshirish uchun zamonaviy boshqaruv usullaridan foydalanish dolzarbdir. Ekologik nuqtai nazardan esa, har bir xodimning ekomadaniyatini shakllantirish, ekologik xavfsiz texnologiyalarni joriy etish, chiqindisiz ishlab chiqarish texnologiyalariga o'tish, suv va energiya tejashga erishish kabi vazifalarni yuzaga chiqaradi. Mehnat resurslarini ekologik va iqtisodiy nuqtai nazardan boshqarish quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi. Birinchi bosqichda, ishlab chiqarish jarayonida mehnat resurslarining ekologik xavfsiz faoliyat yuritishini ta'minlash, ish joylarining ekologik holatini monitoring qilish, zararli moddalardan xodimlarni himoyalash va ekologik tavakkalchiliklarni minimallashtirish talab etiladi. Ikkinchi bosqichda, ekologik toza va samarali texnologiyalarni joriy etish orqali chiqindilar miqdorini kamaytirish, resurslardan tejab-tergab foydalanish va energiya samaradorligini oshirishni tashkil etish lozim. Uchinchi bosqichda, ishlab chiqarishdan kelib chiqadigan ekologik va ijtimoiy ta'sirlarni baholash, zaruriy ehtiyot choralari ko'rilib, atrof-muhit uchun xavfsizlik kafolatlarini mustahkamlash amal qilishi kerak [2].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Iqtisodiyotni ekologiyalashtirish sharoitida qurilish sohasida mehnat resurslarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmi shakllanishida ilgari surilayotgan tamoyillardan biri – uzluksiz takomillashtirish va umumiy ekologik barqarorlikka erishishda xodimlarning faol ishtirokini ta'minlashdir. Bu esa o'z navbatida, xodimlarni ekologik xavfsizlik, ekologik ishlab chiqarish texnologiyalari va ekologik menejment bo'yicha muntazam o'qitishni, zamonaviy bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlashni talab etadi. Shu bilan birgalikda, tarmoqlararo integratsiya va

hamkorlikni kengaytirish, davlat va xususiy sektorda ekologiyalashtirish jarayonlarini jadallashtirish, innovatsion boshqaruv yondashuvlarini amaliyotga tatbiq etish ko'zda tutiladi. Bugungi kunda mehnat resurslarini boshqarishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Elektron boshqaruv tizimlari, resurslarni hisobga olish va monitoring qilishning integratsiyalashgan dasturlari, ekologik va iqtisodiy ko'rsatkichlarni tahlil qilish uchun mo'ljallangan zamonaviy platformalardan foydalanish samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Bu esa ishlab chiqarish jarayonlarida inson resurslaridan maksimal samarada foydalanish, mehnat unumdorligini oshirish, ekologik ta'sirlarni minimallashtirish va umumiy iqtisodiy natijalarga erishish uchun keng imkoniyat yaratadi [3].

Korxonalar mehnat resurslarini boshqarishda nafaqat ekologik, balki iqtisodiy manfaatlardan kelib chiqib harakat qilishlari lozim. Iqtisodiy manfaatlar doirasida xodimlarning malakasini oshirish, rag'batlantiruvchi mexanizmlarni keng joriy etish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xarajatlarni qisqartirish uchun zamonaviy texnika va texnologiyalardan foydalangan holda ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish muhimdir. Mazkur yondashuv ekologik mezonlarga asoslangan holda ishlab chiqarish jarayonlarini tashkil qilish, chiqindilar muammosini yechish va mehnat muhofazasini kuchaytirish orqali iqtisodiy natijalarga erishishda asosiy omil hisoblanadi. Qurilish sohasida iqtisodiyotni ekologiyalashtirish uchun davlat siyosati va normativ-huquqiy hujjatlarning o'рни ham katta. Davlat tomonidan sohada ekologik va iqtisodiy standartlarni ishlab chiqish, ekologik xizmatlarni sertifikatlash, ekologik auditori yo'lga qo'yish, ishlab chiqarish jarayonlarida ekologik xavfsizlik choralarini mustahkamlash, ekologik xatarlarni minimallashtirish bo'yicha ko'rsatmalar mazkur sohaga baraka olib keladi. Shu bilan birga, texnologik innovatsiyalarni joriy etish uchun investitsiyalarni keng jalb qilish, ekologiya sohasida ilmiy yangi yutuqlarga tayanish, xalqaro standartlarga muvofiq harakat qilish va hamkorlikni rivojlantirish bu boradagi jarayonlarni jadallashtirishga xizmat qiladi. Mazkur mexanizmlarning samarali faoliyat yuritishi uchun xodimlar o'rtasida

ekologik madaniyat va mas'uliyatni oshirish, ularning samarali mehnati uchun sharoit yaratish, kasbiy rivojlanishini doimiy ta'minlash, yangi texnologiyalarga moslashuvchanlikni kuchaytirish, tashkilot ichki muhitini ekologik xavfsizlikka moslashtirish, ekologik xavflarni oldindan bartaraf etishga tayyorlikni kuchaytirish orqali umumiy natijalarni yuqori darajaga olib chiqish mumkin. Ayniqsa, bugungi o'zgarayotgan tashqi va ichki omillarga moslashish, soha raqobatbardoshligini ta'minlash maqsadida doimiy monitoring va nazorat tizimlarini kuchaytirish zarur [4].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiyotni ekologiyalashtirish sharoitida qurilish sohasida mehnat resurslarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmi o'z mohiyati va ahamiyatiga ko'ra, zamonaviy ekologik va iqtisodiy talablarni o'zida mujassam etadigan uzviy va kompleks tizimdir. U ekologik barqarorlik, ishlab chiqarish samaradorligi, inson resurslaridan oqilona va samarali foydalanish, zamonaviy boshqaruv yondashuvlari, innovatsion texnologiyalar va axborot tizimlarining uyg'unlashuvi asosida takomillashtirilgan. Mazkur mexanizmlarni izchil va puxta yo'lga qo'yish orqali qurilish sanoati nafaqat iqtisodiy barqarorlik, balki ekologik xavfsizlik, mehnat samaradorligi va ijtimoiy baraka yo'nalishida ham yuqori natijalarga erisha oladi. Shu sababli mehnat resurslarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmini yanada rivojlantirish jamiyat taraqqiyotining muhim poydevorlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduraxmonov, K. (2018). "O'zbekiston iqtisodiyotida innovatsion rivojlanish va ekologik omillar." TDIU ilmiy axborotnomasi, 3(55), 87-93.
2. Alimov, T. (2021). "Qurilish sanoatida ekologik menejmentni rivojlantirish yo'llari." "Yangi O'zbekiston" iqtisodiyoti, 2(11), 102-108.
3. Bahramov, S. (2017). "Ekologik xavfsizlik va barqaror iqtisodiy rivojlanishning asosiy yo'nalishlari." Iqtisodiyot va innovatsiyalar, 4(32), 29-35.

4. Ergashev, A. (2020). "Mehnat resurslarini boshqarishning zamonaviy mexanizmlari." O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi, 6(68), 56-63.
5. Islomov, D. (2019). "Qurilish sohasida mehnat resurslarini ekologik boshqarish." Iqtisodiy taraqqiyot, 5(19), 74-82.
6. Karimova, Z. (2022). "Qurilishda ekologik talablar va iqtisodiy mexanizm." Barqaror rivojlanish muammolari, 1(15), 114-119.
7. Madrahimov, T. (2017). "Iqtisodiyotni ekologiyalashtirish: nazariy va amaliy jihatlar." Innovatsion iqtisodiyot, 3(9), 47-53.
8. Nurmatov, Q. (2021). "Qurilish korxonalarida inson resurslarini boshqarish va ekologik strategiyalar." Iqtisodiy tahlil, 10(38), 82-89.